

Генералмајор СРЕДОЈЕ УРОШЕВИЋ

МЕТОДИ ОРГАНИЗАЦИЈЕ И ИЗВОЂЕЊА УБРЗАНЕ ПРИПРЕМЕ ПРОБОЈА НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОДБРАНЕ СТРЕЉАЧКИМ КОРПУСОМ

Савремене армије, засићене многобројним техничким средствима, извонредне су у Другом светском рату веома снажне маневре и давале операцијама одлучан, дубок и покретан карактер са великим замахом и на знатно већим територијама него у ранијим ратовима. С друге стране, бранилац је често примењивао дубоко ешелонирану, вишепојасну, жилаву, чврсту, веома упорну и активну одбрану, која је била у стању не само да одбије нападача, него и да његовим исцрпљивањем и слабљењем у току одбране створи повољне услове за прелаз у напад ради наношења поражавајућег удара. Дакле, да би постигао крајњи циљ операције, нападач треба да изврши, посебним методом и у променљивим условима ситуације, низ узастопних удара ради решења разних задатака.

Брзо савлађивање браниоачевог отпора на међуположајима у оперативној дубини одбране претставља једно од веома важних питања савремене наступне операције, јер се њиме непријатељу онемогућава организована одбрана по дубини и дуже задржавање напада. Зато одржавање брзог темпа у нападу, у току целе операције, има велики значај. Да би се могао одржати брзи темпо наступања, неопходно је да се сви одбранбени међуположаји савлађују из покрета, методом убрзане припреме наступања.

У току Другог светског рата армија је морала примењивати убрзану припрему напада скоро у свим офанзивним операцијама, и то не само за савлађивање брзо поседнутих међуположаја, него и за савлађивање јако утврђених појасева позиционе одбране и утврђених рејона који су се налазили на правцу надирања при развијању операције.

Треба нарочито подвући да се у условима убрзане припреме код командовања и штабова, услед тежње да напад што пре отпочне, може појавити склоност ка непотпуном прорађивању свих потребних питања. Међутим, скраћивање времена за припрему операције не треба да се врши на штету квантитета и квалитета организације и припреме, већ на основу повећања мобилности команди и штабова, њихове спреме, еластичности, правилне поделе рада у штабу и добре организације командовања.

Наш је главни циљ да прикажемо форме и начине организације и спровођења убрзане припреме, да установимо и уопштимо главне специфичности убрзане припреме и да покажемо у чему се она разликује од планске припреме пробоја непријатељске позиционе одбране стрељачким корпусом.

Да би наше разматрање било конкретније и приступачније, прво ћемо укратко разматрати карактер одбране организоване на брзу руку, а затим, у каквим се условима најчешће долази до брзог прелаза у наступање. При-

родно је да при прорађивању постављених питања нећемо моћи да обрадимо све случајеве, јер методи рада у савременом рату зависе од конкретне ситуације, тј. од веома различитих прилика у којима трупе дејствују.

Стрељачки корпус је најчешће примењивао убрзану припрему напада после пробоја главног појаса, при наиласку на јак отпор непријатеља, који је онемогућавао корпусу да оствари следећи маневар пре но што претходно пробије његову одбрану. На такав отпор стрељачки корпус може да наиђе на одбраненим међуположајима и на другом појасу непријатељске одбране. При разрађивању организације убрзане припреме за напад стрељачког корпуса узећемо да се корпус налази баш у таквој ситуацији, не разматрајући и остале услове у којима корпус може брзо да прелази у напад.

Карактер одбране организоване на брзу руку

Одбрана може бити позициона и маневарска (што зависи од задатка, снага, средстава и земљишта). Позициона одбрана може да буде припремљена благовремено или на брзу руку. По начину извођења маневарска одбрана увек има елементе брзине.

Одбрана која је припремљена на брзу руку има извесне недостатке, углавном, због тога што се нема довољно времена за њено потпуно уређење. Пре свега, она се карактерише slabим развојем или потпуним отсуством инжињерских постројења, нарочито онда када је непријатељ принуђен да брзо пређе у одбрану на линији која није благовремено припремљена. Али, ако непријатељ брзо прелази у одбрану на већ уређеном положају, онда нападач мора рачунати на савлађивање одбране која је добро развијена у инжињерском смислу. У последњој фази Другог светског рата Немци су врло често брзо прелазили у одбрану на линијама које су обиловале сталним објектима (нарочито у току Источно-пруске операције Совјетске армије 1945 године).

Даљи развој технике и усавршавање разних машина за копање траншеја олакшаваће браниоцу не само да организује дубоко ешелонирану одбрану, већ ће му помоћи да све појасеве одбране скоро потпуно уреди у инжињерском смислу. Зато је вероватно да ће нападач још чешће наилазити на отпор браниоца који је брзо прешао у одбрану на уређеним линијама. На тај начин, одбрана ће све ређе и ређе губити своју предност коју јој пружа инжињерско уређење земљишта. Без обзира на то да ли бранилац брзо прелази у одбрану на уређеној или неуређеној линији може се очекивати:

— да ће његова одбрана бити јака на важним правцима, чворовима комуникација и најважнијим тачкама, а слабија и са великим прекидима у борбеном поретку на отсецима мање важности.

— да ће систем ватре његовог оружја бити недовољно развијен, а земљиште мало проучено и слабо искоришћене његове добре стране;

— да садејство унутар јединица и са суседима, затим везе и командовање неће бити довољно чврсто организовани;

— да ће одбрана, углавном, бити слабо развијена по дубини због недостатка снага и средстава, а главне снаге сконцентрисане на отпорним тачкама и чворовима одбране главног (првог) положаја;

— да бранилац неће располагати довољно јаким ближним резервама и другим ешелонима, или их неће ни имати, зато што су већ раније искоришћени;

— да ће јединице, после великих губитака у претходним борбама, бити бројно и морално ослабљене.

Према томе, у одбрани припремљеној на брзу руку могу се само делимично користити повољни земљишни услови, инжењерско уређење земљишта и систем савремене ватре, разуме се, утолико више, уколико се има више времена за припрему.

Нападач и бранилац често су принуђени да брзо прелазе у одбрану и да примењују разноврсне начине рада под разним околностима борбене ситуације; који услови налажу њихов брз прелаз у одбрану тешко је унапред одредити. Ипак, ратна пракса је показала да се у највише случајева брзо прелазило у одбрану: у почетном периоду рата при изненадном упаду непријатеља; после губитка главног одбранбеног положаја, приликом одбране међуположаја од стране отступајућих јединица и подилазећих браниочевих резерви (или без њих); при одбрани међуположаја од стране одређене резерве; при брзом отступању на неприпремљену линију; у утврђеним рејонима са сталним објектима, поседнутим на брзу руку и непотпуно; у маневарској одбрани; после неуспеха у сусрету, нападу, противнападу или противудару; после окружења од стране непријатеља, итд. То значи да до брзог прелаза у одбрану, са свим његовим карактеристикама, може доћи и у току напада. Но, ипак, брз прелаз у одбрану много је чешћи при вођењу одбранбеног но наступног боја.

Из досада изнесеног можемо закључити:

1) Савремени темпо напада врло често приморава браниоца да брзо прелази у одбрану, да би задржао продирање нападача.

2) Одбрана која је припремљена на брзу руку карактерише се: недовољно организованим системом противтенковске и противпешадиске ватре на свим правцима, недовољно организованим садејством између родова војске, малом дубином, организацијом јаке одбране само на појединим правцима, slabим развојем одбранбених објеката.

3) До брзог прелаза у одбрану може доћи у свим видовима борбе, али најчешће при вођењу одбранбеног боја.

4) За пробој такве одбране нападач ће често примењивати метод убрзане припреме.

Услови за брзи прелаз у наступање

Услови, под којима у току наступног боја долази до брзог прелаза у наступање, могу да буду веома различити. Брзи прелаз у наступање најчешће примењује нападач за време развоја успеха, после пробоја главног одбранбеног појаса, а нарочито за време прелаза у гоњење и у току самог гоњења непријатеља.

У тим случајевима непријатељ обично брзо прелази у одбрану, на припремљеним или неприпремљеним линијама, са циљем да добије у времену, да успостави заједнички фронт са суседима или да локализује пробој. И у једном и у другом случају, зависно од ситуације, бранилац може да искористи остатке отступајућих јединица и своје резерве.

Борба у сусрету често може отпочети нападом на непријатељске претходничке јединице које су благовремено поселе неку повољну линију, коју не смеју напустити до приласка својих главних снага, које се још налазе у очекујућем положају. У таквом случају, борба добија карактер брзог прелаза у наступање на непријатеља који се брани.

б) На правцу главног удара

Садржај	Ширина отсека пробоја	Без ојачања							
		Б р о ј							
		бата- љона	пушко- митра- љеза	митра- љеза	ПТ пу- шка	ПТ то- пова	минобацача		артиљерских оруђа без ПА
82 мм	120 мм								
Стрељачки корпус	6 км	3	100	15	56	8,5	15	3,3	27
Пешадиска дивизија	6 км	0,7	37	3,5	28	10,5	4	2,3	1) 7
Однос снага и средстава									
Нападач	6 км	4,5	2,7	4,3	2	0,8	3,7	1,4	4
Бранилац	6 км	1	1	1	1	1	1	1	1

При даљем развијању пробоја густина се све више смањује због све већег развлачења фронта.

Услед проширења фронта и карактера борбених дејстава у томе периоду стварају се мање или веће празнине између појединих нападачевих делова и јединица, те су њихови бокови изложени удару браниоцевих снага.

Према томе, борбени пореци при брзом прелазу у напад, у сравњењу са борбеним порецима у почетној фази пробоја главног одбранбеног појаса, имају: шири фронт, мању гуштину снага и средстава, непосредне међупросторе (прекиде) између делова и јединица, изложене или слабо осигуране бокове и отежано или поремећено садејство.

У току Другог светског рата једна совјетска гардиска армија Западног фронта, приликом уништења немачке Карачев—волховске групације, наносила је удар на фронту ширине 14 км. Већ другог дана операције фронт пробоја је достигао ширину од 23 км, петог дана — 40 км, а при крају операције армија се развукла на фронту од 100 км ширине, тако да се ширина фронта на крају операције повећала 7 пута. У тој операцији један гардиски корпус развукао се на фронту од 17 км са међупросторима између јединица; други гардиски корпус имао је фронт ширине 34 км, а између њега и суседног гардиског корпуса била је празнина од око 12 км ширине.

Количина артиљерије и тенкова за пробој брзо поседнутог међуположаја у сваком конкретном случају зависи од карактера одбране. На пример, на међуположају ширине 20 км, који је поседала пешадиска дивизија (ојачана тенковима и артиљеријом), на коме је била уређена једна непрекидна и једна испрекидана траншеја, требало је, на основу опште тактичке густине њених ватрених средстава на један км фронта, неутралисати или уништити

1) На правцу главног удара бранилац има два артиљерска пука, три батаљона у првом и један батаљон у другом ешелону, тј. свега четири батаљона.

приближно: 1,5 км траншеја, 78 разних ватрених тачака у и ван траншеје, 22 оклопна транспортера, 10 тенкова и 5—7 артиљериских оруђа. За то је, према детаљном прорачуну и совјетском мерилу, требало просечно око 120 топова и минобацача на 1 км фронта на отсеку главног удара.

С друге стране, искуство из прошлог рата показало је да се при пробоју непријатељске одбране (у којој дивизија заузима фронт од 15—20 км), слабо припремљене у инжењерском погледу и изграђене по систему засебних отпорних тачака са међупросторима, за основ прорачунавања узима артиљериска густина која је потребна за праћење јуриша пешадије и тенкова ватреним валом или поступним концентрацијама ватре. За решење овог задатка, при пробоју такве одбране, било је довољно 70—80 топова и минобацача на 1 км фронта. То значи да је за пробој међуположаја, који је организован са непрекидним траншејама, потребно више артиљерије због тога што се мора тући целокупна ширина фронта, нарочито у фази артиљериске припреме, док се у другом случају могу тући само засебне отпорне тачке, а не и међупростори између њих.

Према изложеном можемо закључити:

1) Стрељачки корпус може добити задатак да организује припрему брзог напада у свим видовима борбе.

2) Брзи прелаз у напад најчешће се примењује после пробоја главног одбранбеног појаса, приликом савлађивања међуположаја који су непријатељске јединице на брзу руку поселе за одбрану.

3) При брзом прелазу у напад борбени поредак корпуса је обично развучен на широком фронту, са малом густином снага и средстава и непосредним деловима земљишта између појединих јединица, услед чега су му бокови откривени, односно слабо осигурани; садејство је поремећено.

4) Ако стрељачки корпус напада на једну пешадиску дивизију, онда ће његова просечна надмоћност (формациска) у снагама и средствима бити два или три пута већа.

Особености организације брзог прелазу у напад стрељачким корпусом

Организација убрзане припреме пробоја одликује се:

— ограниченим временом за припрему — од неколико часова видног времена до 24 часа, због чега се припрема пробоја и изводи убрзаним методом;

— краћом артиљериско-авијацијском припремом која, према ратном искуству, може трајати 10—60 минута;

— децентрализацијом командовања артиљеријом у армији, па чак и у корпусу;

— немогућношћу да се изврши нека значајнија прегрупација снага и средстава у оквиру армије, па чак и у оквиру корпуса;

— нападом на широком фронту;

— малом густином артиљерије и тенкова;

— развученијим борбеним поретком по дубини него при нормалној припреми;

— удаљенијим полазним положајем за напад него у нормалној припреми;

— слабом или никаквом организацијом полазног положаја у инжињерском погледу.

Природно је да наведене одлике утичу скоро на све мере које се предузимају приликом организације и извођења убрзане припреме.

Штаб корпуса почиње убрзану припрему пробоја организацијом извиђања оног положаја који ће корпус пробијати на убрзани начин. На основу добијених података од вишег штаба, још пре пробоја главног одбранбеног појаса, о карактеру међуположаја, командант корпуса треба да утврди на који ће их начин савлађивати.

Ако команданту корпуса није јасна ситуација на следећем међуположају, те не може благовремено да изабере најподеснији начин дејства за његово освајање, треба тежити да се положај заузме из покрета. Јер чак и у случају неуспеха, то ће омогућити да се прикупе детаљни подаци о непријатељској одбрани и тиме обезбеди успех у даљем дејству. Али, то треба да буде изузетан случај, јер је штаб корпуса дужан да организује извиђање и припреми команданту довољно извиђачких података, на основу којих ће моћи утврдити начин савлађивања међуположаја. Искуство је показало да се при неуспешном нападу на међуположаје из покрета губило време, које је понекад износило и неколико дана. У таквим случајевима успех се могао постићи само прегруписавањем снага, масовном употребом артиљерије на изабраном правцу за напад и скраћеном припремом.

Подаци о међуположајима, добијени пре пробоја главног одбранбеног појаса из штаба армије и од сопствених извиђачких органа, употпуњавају се и приликом подилажења линији коју треба савладати. На основу тога командант корпуса може не само да тачно одреди начин заузимања линије, него и да предвиди доношење главног удара. Пошто су командант корпуса и његов штаб, на основу извиђачких података, још у почетној фази напада, само грубо планирали пробој међуположаја, сада већ треба да предузму конкретне мере за груписање снага, за поновну расподелу средстава, за организацију централизованог командовања артиљеријом, итд. Обавештајно одељење штаба корпуса треба да организује извиђање свих видова, упућујући своје извиђачке органе у састав предњих одреда, како би командант, до поласка главних снага корпуса међуположају, имао што потпуније податке, потребне да би се могла извести убрзана припрема пробоја међуположаја или одбране која је организована на брзу руку.

Према томе, припрема за брзо савлађивање међуположаја или одбране која је организована на брзу руку може се поделити у три периода:

У првом периоду, још пре почетка пробоја главног одбранбеног појаса, команда и штаб корпуса проучавају карактер међуположаја, испитују могућности непријатеља у погледу организације одбране на брзу руку и у grubим цртама предвиђају начин заузимања међуположаја на којима је непријатељ на брзу руку организовао одбрану. Зато, до почетка напада, треба да добију неопходне податке, као: фотоснимак положаја; податке о томе да ли је положај поседнут и како; ако није — да ли у близини има резерви које га могу брзо посести, колика је његова дубина; који су отсеци подесни за пробој с обзиром на јачину одбране и примену родова војске — тенкова, артиљерије, итд. Командант корпуса, на основу тих података, у своје плану за брзо савлађивање међуположаја или одбране која је организована на брзу руку предвиђа:

1) постројавање борбеног поретка корпуса у коме треба да буде изражена идеја савлађивања међуположаја без великих прегруписавања снага и средстава;

2) стварање потребне артиљериске групације која ће подржавати пешадију и тенкове приликом савлађивања међуположаја;

3) које ће јединице подржавати авијација (ако је придата) при савлађивању међуположаја.

У другом периоду на основу утаначених и накнадно добијених извиђачких података, у међувремену од почетка пробоја главног одбранбеног појаса непријатеља до подиласка међуположају или одбрани која је организована на брзу руку, командант корпуса доноси одлуку и тачно одређује начин њиховог заузимања. На основу тога предузимају се конкретне мере: за стварање потребне групације снага за пробој, за материјално обезбеђење пробоја и за формирање артиљериске групе за припрему пробоја (на основу чега командант артиљерије корпуса, у случају потребе, врши делимично прегруписавање и организацију извиђања и централизацију командовања).

Штаб корпуса и даље организује извиђање, упућује извиђачке групе са предњим гонећим одредима ради утаначавања и провере већ добијених и прикупљања нових података: о систему организације одбране, о њеној густини поседања у дубини, о карактеру земљишта, о подесним отсецима за пробој, итд., а преко штаба армије тражи да се авионским извиђањем добије: нови фотоснимак међуположаја, да се утврди да ли је поседнут или не, да ли у близини непријатељ има резерви и где се налазе и да ли резерве подилазе из оперативне дубине.

Трећи период обухвата време саме организације убрзане припреме, тј. од подиласка главних снага међуположају до почетка пробоја. Нас највише интересују мере које се предузимају у том периоду, те ће то бити главни предмет разматрања у овој теми.

Још од самог почетка овог периода органи општевојног извиђања, који се налазе у саставу претходничких делова, утаначавају расположиве, прикупљају нове и проверавају старе податке о непријатељу и његовом положају. У извиђачке групе, поред органа трупног извиђања, улазе и специјални артиљериски, тенковски, инжињериски и хемиски извиђачи.

У току тог кратког временског периода (који се рачуна на часове) штаб корпуса треба да прикупи нове и провери и утаначи расположиве податке о груписању непријатеља и систему његове одбране (нарочито противтенковске); да тачно утврди дубину одбране и места спојева; да пронађе подесне отсеке за пробој (у погледу осматрања, примене родова војске и густине одбране непријатеља); да открије постојање другог ешелона и резерве и њихово место; да утврди да ли непријатељ врши прегруписавање и у ком правцу, и, да приведи и испита заробљенике. Да би успешно и благовремено извршио овај задатак, штаб корпуса треба:

— да благовремено и јасно постави задатке обавештајном одељењу штаба у погледу организације и извршења општевојног и специјалног извиђања и да извиђачке групе обезбеди средствима за везу;

— да нареди командантима предњих одреда да активним дејствима открију карактер непријатељске одбране и да извештаје о томе шаљу непосредно у штаб корпуса;

— да организује командантско осматрање тока борбе чим предње јединице отпочну борбу са непријатељем који је брзо прешао у одбрану, да би се што пре установио карактер одбране и обезбедили потребни подаци за организацију борбе главних снага при пробоју одбране;

— да преко штаба армије тражи и прикупи податке ваздушног извиђања о прегруписавању непријатеља, рејонима концентрације, постојању следећег међуположаја и његовог стања.

Предњи одреди имају задатак да на леђима отступајућег непријатеља упадну у његов међуположај и да тамо до почетка општег напада заузму и одрже низ важних тачака. При томе имају велики значај одлучност, спретност, дрскост, примена маневра и иницијатива свих старешина. У припремном периоду за пробој непријатељске одбране која је организована на брзу руку предњи одреди могу добити задатак: да заузму поједине рејоне или коте од већег тактичког значаја; да заједно са извиђачким деловима заштите прегруписавање главних снага и развој командних места и осматрачница; да открију карактер непријатељске одбране, итд. Штаб корпуса је дужан да максимално искористи податке које су прибавили предњи одреди, а начелник обавештајног одељења да благовремено прибави податке који су потребни команданту за доношење одлуке. Ако благовремено не добије податке од извиђачких органа, командант корпуса неће бити у стању да благовремено донесе целисходну одлуку, те командантима дивизија и њихових потчињених јединица неће остати довољно времена за припрему пробоја.

Према томе, треба:

— организовати извиђање много раније но што трупе подиђу међуположају браниоца;

— благовремено прикупити податке о груписању снага и средстава непријатеља; открити карактер његове одбране; утврдити да ли је непријатељ успео да припреми непрекидан одбранбени фронт; установити могућност обиласка жаришта отпора и наћи слабе отсеке одбране, спојеве и отсеке подесне за пробој;

— вршити стално извиђање и широко примењивати покретне осматрачнице на оклопним транспортерима и оклопним аутомобилима у саставу предњих одреда;

— преко штаба армије тражити и прикупљати податке авио-извиђања;

— благовремено организовати и правилно искоришћавати борбу предњих одреда у циљу откривања карактера непријатељске одбране;

— на основу података о постојању међуположаја, добијених извиђањем из ваздуха, постројити борбени поредак корпуса тако, да се међуположај може савладати без великих прегруписавања.

Кад добије извиђачке податке (па чак и један њихов део) и заповест команданта армије, командант стрељачког корпуса може да донесе претходну одлуку за пробој следећег положаја, не чекајући да се коначно утврди систем непријатељског одбранбеног појаса. Али, то не значи да извиђање не треба вршити исто онако као и у условима планске припреме напада. Резултати извиђања користеће се при коначном утначавању одлуке за убрзани напад и приликом организације садејства на земљишту. Пошто је донео претходну одлуку за убрзану припрему напада (пробоја), командант корпуса групише снаге и средства и по карти издаје дивизијама претходно наређење за убрзани напад, одређује рејоне или линије на које треба да

дођу главне снаге корпуса и средства ојачања, оријентисе свој штаб и команданте родова војске и начелнике служби. На основу тога команданти дивизија и команданти родова војске организују покрет снага и средстава у рејоне одакле ће се развити за наступање избегавајући излишна прегруписавања, а штаб корпуса, штабови родова војске и служби и остали потчињени штабови свих степена, усмеравају свој рад у одређеном правцу, тако да се добије што више времена за припремање убрзаног напада. При томе штаб корпуса организује извиђање, обрађајући нарочито пажњу на правац главног удара; издаје потребна наређења потчињеним командантима и штабовима у духу претходне одлуке команданта корпуса; организује службу регулисања саобраћаја приликом прегруписавања јединица; према упутствима команданта корпуса издаје наређења учесницима командантског рекогносцирања (ако ће се рекогносцирање изводити); припрема податке који су потребни команданту корпуса за доношење одлуке; припрема материјално-техничко обезбеђење пробоја; организује командовање и везе у новој ситуацији, итд.

Због недостатка времена, тј. у условима убрзане припреме, при доношењу коначне одлуке командант корпуса обично не саслушава реферате свих команданата и начелника родова војске и служби. Он саслушава само оне реферате који су од нарочите важности за успешно решење претстојећег задатка корпуса. То је само једна од могућих варијаната доношења одлуке и у томе не сме бити шаблона. Понекад командант корпуса може да саслуша само начелника штаба, његову процену ситуације и предлог одлуке, а изгледа да је то и целисходно у условима убрзане припреме.

Искуство из прошлог рата показало је да командант артиљерије треба увек да се налази уз команданта корпуса да би му непосредно могао давати своје предлоге за употребу артиљерије при решавању разних задатака.

У условима убрзане припреме напада командант корпуса бира отсек за извршење пробоја (док при пробоју главног одбранбеног појаса то врши команда фронта или армије), тако да, по могућству, буде на правцу на коме су већ груписане јединице у томе моменту и да не изискује нека сложена прегруписавања, да се не би губило време и тиме непријатељу дала могућност да се припреми за одбрану. Поред тога, отсек за пробој треба да одговара истим условима као и отсек за пробој главног појаса.

Командант корпуса ствара ударну групуацију, пре свега, сужавањем нападних зона стрељачких дивизија првог ешелона, или појачавањем првог ешелона јединицама другог ешелона корпуса (ако их има).

Ширина отсека пробоја корпуса у почетку нема одлучујућег значаја, јер је плитка непријатељска одбрана. Пробој се може извршити на уском фронту, с тим да се касније прошири брзим ударима у бок и позадину браниоца. То је нарочито корисно ако је извиђањем установљено да непријатељ у близини нема крупних резерви.

Борбени поредак стрељачког корпуса обично ће бити плићи, јер ни непријатељска одбрана није дубока. Док стрељачки корпус, који при пробоју главног појаса одбране непријатеља наступа на правцу главног удара армије, начелно, има борбени поредак у два ешелона, дотле, при пробоју положаја који је поседнут на брзу руку, може имати борбени поредак у једном ешелону. Дубина борбеног поретка стрељачког корпуса смањује се ради стварања потребне густине у почетном периоду пробоја. То се, пре

свега, остварује увођењем у борбу другог ешелона корпуса. Иако стрелачком корпусу у почетку није потребан дубок поредак, ипак, треба имати у виду да се у одлучујућем моменту, приликом пробоја, мора постићи довољна густина, тј. повољан однос снага у корист нападача. Зато командант, приликом доношења одлуке, треба да предвиди и снаге за резерву за даље развијање постигнутог успеха. Та резерва може се створити издвајањем дела снага са другостепеног правца.

Знајући да у таквим условима време има решавајући значај, командант корпуса, чим осети могућност пробоја непријатељске одбране која је организована на брзу руку, треба да привуче свој други ешелон (ако га има) што ближе првом ешелону и да га усмери на главни правац, да би добио што више у времену и прехитро непријатеља.

Било би пожељно да командант корпуса, пошто реши горе наведена питања и донесе одлуку по карти, а пре доношења своје коначне одлуке, изда претходна наређења — упутства командантима дивизија и, користећи време потребно за извршење прегруписавања јединица и организацију централизованог командовања артиљеријом, изврши командантско рекогносцирање. У таквом случају, штаб корпуса, услед недостатка времена, не разрађује план за извршење командантског рекогносцирања, већ, према упутствима команданта корпуса, учесницима издаје наређење у коме се предвиђа време извршења рекогносцирања, тачке одакле ће се оно вршити; време и место састанка са командантима дивизија или са њиховим претставницима. На командантско рекогносцирање са командантом корпуса обично иду: командант артиљерије, командант тенковских и механизованих јединица, претставник авијације, начелник оперативног одељења и начелник везе. На тачкама одакле се врши извиђање припремају се састанци са командантима дивизија, или са њиховим претставницима.

Особеност командантског рекогносцирања, у тим условима, огледа се у томе што командант корпуса не рекогносцира цео фронт корпуса, већ само земљишни отсек на главном правцу и то само са 1—2 тачке. У пракси то ће обично бити одлазак на осматрачницу команданта дивизије која се налази на изабраном правцу главног удара. Ту, на земљишту, командант корпуса прецизира правац главног удара који је претходно изабрао по карти и доноси одлуку за пробој. Том приликом упознаје извршиоце са подацима о непријатељу, тј. његовом груписању и вероватном карактеру отпора; затим, са правцем напада, снагама и средствима за извршење задатка; ближим и следећим задацима корпуса и дивизија; борбеним поретком корпуса; задацима артиљерије и организацијом садејства с њом по линијама; задацима и начином дејства тенкова; задацима авијације и основним захтевима у погледу садејства с њом; са временом готовости и сигналом за јуриш. Борбени задаци јединицама се постављају на већу дубину него обично. Пошто донесе коначну одлуку и изда усмену заповест извршиоцима, командант корпуса одмах приступа организацији садејства између родова војске, дивизија и суседа. Посвећујући нарочиту пажњу организацији садејства јединица на главном правцу, командант корпуса, на основу већ извршене процене земљишта, одређује: рејоне полазног положаја за напад (јуришни положај, време и начин његовог поседања), задатке и зоне напада сваке дивизије; поставља конкретне задатке артиљерији по објектима и циљевима; издаје задатке авијацији и тенковима; одређује отсеке на којима ће се извршити

задимљавање; усклађује дејство дивизија у циљу окружавања и уништавања појединих групација непријатеља и заузимања делова његовог положаја. Том приликом одређује се начин одржавања везе између дивизија, између дивизија и артиљериске групе корпуса и авијације, сигнал за јуриш и место одакле ће се сигнал дати. Треба тежити да начелник оперативног одељења штаба корпуса или његов заменик одмах, на лицу места, у неколико примерака (према броју јединица које међусобно садејствују) оформи све напред наведене елементе садејства, а када командант корпуса заврши рад на организацији садејства, да их у виду планске таблице боја преда заинтересованим старешинама. Неки сматрају да не треба састављати планску таблицу садејства у условима убрзане припреме за напад. Иако није целисходно да се у штабу корпуса саставља планска таблица садејства, да би се потом извод из ње слао нижим штабовима, пошто за то нема времена, ипак је горе наведени поступак потпуно остварљив и потребан, јер се таквом организацијом рада добија у времену и потпуно решава ово врло важно питање. То ће допринети да се бој плански и успешно развија према постављеном циљу. Тај документ можда неће бити технички оформљен онако како се оформљује у штабу (пошто су тешке прилике за рад), али та чисто формална страна питања нема неке нарочите важности.

Према томе, одлазак команданта корпуса и команданата и начелника родова војске и служби на рекогносцирање, у датим условима, има велики значај. То се види и по броју врло важних питања која се том приликом решавају. У исто време, поред рекогносцирања, командант корпуса доноси коначну одлуку, издаје усмену заповест и организује садејство. Трајање тог рада у сваком посебном случају зависи од броја питања која треба да се реше, а то опет зависи од јачине непријатељске одбране. Овде треба истаћи да питања организације боја и садејства треба решити у што краћем року, како би дивизије и ниже јединице имале времена за организацију садејства на земљишту. Командант корпуса и његов штаб треба смишљено да примењују оне методе у своме раду који штеде време, али уштеду времена не треба вршити на штету квантитета и квалитета рада.

Приликом издавања усмене борбене заповести или посебних наређења, која издаје командант корпуса на лицу места, извршиоци или њихови претставници прибележавају оно што се на њих односи, јер није увек целисходно звати команданте дивизија, а начелник оперативног одељења тачно записује целу заповест команданта корпуса, па доцније, у штабу корпуса, саставља општу писмену борбену заповест. Писмени изводи из борбене заповести достављају се извршиоцима без обзира на то да ли су они можда већ приступили њеном извршењу. Командант корпуса чува један примерак борбене заповести као званичан документ. У рату су борбене заповести достављане извршиоцима преко официра из штабова дивизија који се налазе у штабу корпуса, помоћу шифре, или на неки други начин, али се увек тежило да се шаљу преко више канала. Поред тога, штабови су били обавезни да провере да ли су извршиоци примили послате заповести или наређења. Ради уштеде у времену не мора се састављати план боја у писменој форми.

Даљи рад команданта корпуса и његовог штаба нема ничег особеног и не разликује се од рада у нормалним приликама.

Иако је пожељно да се увек изводи командантско рекогносцирање, ипак се, у условима убрзане припреме, услед недостатка времена, наместо

њега може вршити само скраћено извиђање. У том случају, командант корпуса одлази на једну или две тачке да би рашчистио нејасна питања, а ако таквих нема, то се, ради уштеде времена, не врши ни скраћено извиђање. У таквом случају командант корпуса доноси коначну одлуку без рекогносцирања, али организацију садејства врши на земљишту на горе показани начин.

Организација рада команданта увек ће зависити од конкретне ситуације. Командантова вештина се и огледа баш у томе да у свакој конкретной ситуацији нађе најцелисходнији начин рада при извођењу убрзане припреме.

Ма да, у условима убрзане припреме, артиљериски напад има исте фазе као и у нормалним условима, тј. артиљериску припрему јуриша, подршку јуриша и обезбеђење дејства у дубини одбране, ипак, организација и извршење убрзане припреме артиљериског напада имају извесне специфичности, јер карактер одбране и скраћени рок у коме се изводи припрема имају велики утицај на начин организације и извршење артиљериског напада. Док је, на пример, за извршење артиљериског напада приликом пробоја благовремено припремљене позиционе одбране потребна велика количина артиљериских средстава, због великог броја задатака које артиљерија треба да реши, дотле се, приликом напада на непријатеља који је брзо прешао у одбрану, можемо ограничити на знатно мањи број артиљериских средстава; док у пробоју главног одбраненог појаса припрема артиљериског напада може трајати цео дан, дотле се у убрзаној припреми може свести на неколико часова. То значи да се убрзана припрема артиљериског напада врши са мањом количином артиљериских средстава и у скраћеним роковима.

Пошто брзина организације и извршења убрзане припреме у великој мери зависи од времена које је потребно за припрему артиљериског напада, а скраћивање временских рокова је главна одлика убрзане припреме, то ћемо рад команданта артиљерије корпуса и његовог штаба размотрити нешто детаљније.

Да би могли да обаве потребне послове у скраћеном року, командант артиљерије стрељачког корпуса и његов штаб, у условима убрзане припреме артиљериског напада, дужни су да благовремено организују извиђање, да би до почетка напада прикупили све неопходне податке за организацију артиљериског напада и да на основу тих података и упутстава команданта корпуса благовремено предвиде начин пробоја међуположаја (ако постоји). У том циљу, у плану артиљериског напада и премештања артиљерије, треба предвидети: груписање артиљерије, вероватне линије њеног развијања и максимално приближавање борбеног поретка предвиђене артиљериске групације борбеном поретку пешадије приликом подиласка непријатељском одбраненом појасу. Зато још раније треба приближно одредити линије за развијање осматрачница, рејоне ватрених положаја и места размештаја штабова. Те мере помажу команданту артиљерије корпуса да убрза организацију централизованог управљања, јер је ратно искуство показало да се потпуна централизација командовања може остварити у току постављања артиљерије на ватрене положаје. Ратно искуство такође је показало да се, услед недостатка времена, централизовано командовање артиљеријом најчешће организовало у оквиру стрељачке дивизије, а ређе у оквиру корпуса. Али, и поред тога, можемо претпоставити да ће развој средстава везе (нарочито радија) омогућити да се централизовано командовање убудуће организује не само у оквиру корпуса, него и у оквиру армије, чак и онда када је време веома огра-

ничено. Није искључено да ће убудуће костур на брзу руку образованих међуположаја претстављати укупане оклопне јединице, тако да ће бранилац за врло кратко време моћи да створи јаке линије, за чије пробијање треба централизовати командовање артиљеријом и употребити је у маси.

Командант артиљерије и његов штаб могу да организују свој рад на разне начине — шаблона за то нема. Навешћемо једну од могућих варијаната. Док командант артиљерије корпуса са командантима артиљерије стрељачких дивизија и командантима артиљерских група планира ватру на земљишту (то ће, вероватно, бити после командантског рекогносцирања, ако се врши), њихови штабови припремају за команданте артиљерских група карте у које уносе податке из борбене заповести команданта артиљерије армије о артиљерском обезбеђењу напада. Учешће у планирању артиљерске ватре треба да иде не само одозго наниже, него обавезно и одоздо навише, јер се само на тај начин може убрзати готовост артиљерије за борбу. Иницијатива и помоћ пуковских и дивизијских артиљерских група у прикупљању података одоздо омогућавају командантима артиљерије корпуса и дивизија да брзо добију неопходне податке за планирање убрзане припреме и постављање задатака артиљерским групама и оруђима за непосредно гађање. Ако се сви артиљерци заинтересују за брзо решење свих питања припреме и ангажују у прибављању и достављању података команданту артиљерије корпуса, могу се команданту артиљерије дивизије раније издати наређења за планирање артиљерске ватре, тако да и он и команданти артиљерских група могу добити много више времена за конкретно планирање ватре на земљишту. Ако се има ноћног времена на расположењу, сва наређења и упутства треба тако издати, да командант артиљерије дивизије и команданти пуковских артиљерских група могу још у току ноћи да изврше претходно планирање ватре. У наређењу треба предвидети: груписање артиљерије, графикон артиљерског напада, време за коректуру и готовост за отварање ватре. Ако се припрема артиљерског напада мора вршити само у видном времену, а ситуација не дозвољава да се командантима група издају претходна упутства, онда их командант корпуса издаје непосредно на осматрачници пред планирање ватре на земљишту.

Ако при припремању артиљерског напада у скраћеном року треба извршити мања прегруписавања, допунско извиђање непријатеља и организацију централизованог командовања, онда ће корпусу за припрему бити потребно 6—8 часова видног времена. Али, ако се ноћ рационално искористи за свршавање разних припремних послова, потреба у видном времену може се смањити на 5—6 часова.

Док се код планске припреме пробоја непријатељске одбране у штабу артиљерије стрељачког корпуса обично разрађује велики број докумената, дотле се код напада на положај који је поседнут на брзу руку, услед недостатка времена, број докумената своди на минимум.

Артиљерска припрема пробоја непријатељске одбране која је организована на брзу руку начелно је краћа од артиљерске припреме на благовремено припремљену одбрану, али и то зависи од карактера саме одбране, земљишта и расположивих количина муниције.

Жива сила и ватрена средства неутралишу се са 1—3 ватрена налета целокупне развијене артиљерије и минобацача. Ватрени налети трају 5—10 минута. Период рушења се не одређује, већ оруђа за непосредно гађање

уништавају уочене циљеве у току артиљериске припреме. Трајање артиљериске припреме може бити веома различито и зависи од горе изнетих услова. Ратно искуство је показало да артиљериска припрема може да траје од 10 минута до 1 часа.

Док ватрени вал, при нападу на позициону одбрану, претставља основни начин подршке јуриша, дотле су, при нападу на одбрану која је припремљена на брзу руку, поступне концентрације ватре на поједине објекте непријатељске одбране економичнији и успешнији метод, због различитог карактера одбране у оба наведена случаја.

Дејство стрељачких јединица и тенкова у дубини одбране обезбеђује се на исти начин као и у нормалним условима, тј. при пробоју главног појаса одбране.

Ратно искуство показује да, услед краткоће времена, никад није била откривена читава непријатељска одбрана. Зато артиљериске старешине треба да имају у виду да у дубини одбране увек остају поједина жаришта браниоачевог отпора, која везују знатне снаге и коче даљи развој напада. За решење таквих задатака треба увек имати ватрену резерву, која се може искористити у сваком тренутку. Та резерва треба благовремено да планира ватру на вероватна места распореда ватрених средстава и резерви непријатеља и да увек буде спремна за дејство.

При пробоју међуположаја који је поседнут на брзу руку употреба тенкова и самоходних оруђа зависи од противтенковске одбране непријатеља. Ако непријатељ није организовао систем противтенковске ватре, тенкови се могу корисно употребити у првом ешелону. У свим осталим случајевима тенкови се примењују као и код пробоја позиционе одбране.

Особеност употребе авијације (ако је придата корпусу) огледа се у томе што она, у току читаве припреме пробоја међуположаја, треба да онемогући непријатељу утврђивање одбранбене линије и спречи довођење резерви.

Организација планирања борбених дејстава осталих родова војске врши се као и у нормалним приликама. Али, треба имати у виду да непријатељ, да би добио време за утврђивање на поседнутој линији, може покушати да припреми хемиски напад из ваздуха, да изведе кратке тенковске ударе и створи хемиске препреке на правцима подиласка дивизијских јединица и испред предњег краја одбране. Због тога средства ПАО, ПТО и ПХЗ треба да буду потпуно спремна за благовремено сузбијање сваког покушаја непријатеља да отежа или задржи покрет и надирање корпусних јединица.

У условима вршења убрзане припреме пробоја, јединице треба да имају покретне резерве борбених потреба које би обезбедиле борбу корпуса у сваком погледу. Уколико би покретне резерве биле утрошене у претходним борбама, а предвиђа се савлађивање међуположаја, треба их благовремено попунити. Командант позадине корпуса дужан је да благовремено организује попуњу покретних резерви до норме која се носи у трупима. За успостављање покретне резерве борбених потреба понекад треба и више од 24 часа. Међутим, приликом убрзане припреме пробоја никад неће бити на расположењу толико времена за материјално-техничко обезбеђење јединица. Зато, јединице треба да буду раније обезбеђене у материјално-техничком погледу, с тим да команда позадине искористи додељено време за припрему само за попуњу резерви до одређене норме.

У организацији командовања нарочито се повећава важност претходних наређења команданта корпуса, која по свом садржају морају да буду потпунија. Рад команданта корпуса и његовог штаба треба да се одликује брзином и тачношћу да би се командантима и штабовима нижих јединица обезбедило што више времена за рад. Штаб корпуса треба да свестрано организује везу како би командант корпуса имао прегледну и јасну ситуацију и увек био у току догађаја. Овде нарочити значај добија веза која се постиже слањем претставника штаба корпуса у потчињене јединице, преко којих се најчешће преносе све заповести и наређења команданта корпуса. Али, то нимало не смањује значај радија, телеграфа и телефона као средстава за командовање. Напротив, радио, као средство командовања, добија нарочити значај, јер ситуација захтева примену таквих средстава која штеде време, а баш ту особину има радио.

Перспективе убрзане припреме пробоја у будућности

Из искуства прошлог рата познато је да бранилац може извршити свој задатак само ако успе да благовремено привуче своје снаге и средства из дубине и са пасивних отсека (при чему благовременост има скоро одлучујући значај) и искористи их за активна дејства да би нападачу спречио пробој тактичког појаса одбране и избијање у оперативни простор. Чиме бранилац може да локализује пробој, да успори темпо напада и добије време за маневар? То се једино може постићи одбраном и коришћењем благовремено припремљених и по дубини ешелонираних положаја. Због развоја технике мотора и све веће моторизације савремених оруђа, у вези са ваздушним транспортом, бранилац може за врло кратко време да прикупи такву количину снага и средстава, која би била довољна да изнури нападачеве јединице у тактичкој зони одбране и да им спречи избијање у оперативни простор. Сувоземне покретне јединице, како изгледа, више не обезбеђују нападачу потребан темпо наступања који би омогућавао да се долазеће непријатељске резерве туку по деловима. Зато нападач мора да тражи други начин за повећање темпа свога наступања. Ратно искуство из прошлог рата наговештава да та средства могу да буду ваздушно-десантне јединице. Оне би имале задатак да браниоцеве оперативне резерве одвајају од тактичке зоне одбране и на тај начин омогуће тучење непријатеља по деловима. Од дубине на коју ће се бацити десантне јединице и од дубине организоване непријатељске одбране зависи број међуположаја и преградних линија између десантних јединица и јединица које наступају на земљи. Међуположаји и преградне линије имају велику важност; од брзине њиховог савлађивања зависи успех напада у целини, а посебно и судбина баченог десанта. По досадањем искуству десантне јединице су способне да дејствују у непријатељској позадини до два дана, што значи да време има скоро одлучујући значај. Зато међуположаје треба савлађивати на убрзани начин, ако јединицама не пође за руком да их заузму из покрета. Према томе, и метод убрзане припреме пробоја добија ванредно велики значај. Ако нападач, и поред своје тежње, ипак не успе да заузме међуположаје из покрета, он треба у убрзаној припреми да предвиди све мере како се не би нашао у ситуацији да их мора освајати после пунепланске припреме.

Отуда се успех нападача у пробоју међуположаја може обезбедити само методом убрзане припреме у вези са њиховим освајањем из покрета.

Због тога стрељачки корпус, као један од елемената тактичког ешелона, треба да примењује метод убрзане припреме пробоја одбране која је припремљена на брзу руку, као најцелисходнији начин за извршење задатка у таквим условима.

С обзиром на важност коју је метод убрзане припреме имао у прошлом рату, може се претпоставити да ће се још чешће примењивати у будућности. С друге стране, развој војне науке и ратне технике безусловно доводи до убрзања свих процеса савременог боја и операције, тако да ће се и време за припрему све више и више скраћивати. Због тога припрема команданата и штабова свих степена у мирно доба има огроман значај; она се врши да би могли упознати савремену ратну технику за брзо испуњавање својих задатака, вешто је искоришћавати, беспрекорно организовати свој посао и вршити правилну поделу рада, тако да сваки радник у штабу искористи радно време до максимума и да постављене задатке може извршити у скраћеним роковима. Задатак команданта корпуса и његовог штаба у мирно доба не састоји се само у изучавању искуства из прошлог рата, него и у томе да буду у току развоја ратне вештине и технике. Треба проучавати не само како тај развој може утицати на рад штабова, већ и какав метод треба применити у сваком, па и у припремном периоду борбених дејстава трупа. При томе нарочиту пажњу треба обратити на брзину рада и под најтежим условима који се могу јавити у стварној борбеној ситуацији и у динамичи боја, тим пре што ће штабови, приликом пробоја међуположаја, радити под тешким условима за време активног рада јединица и дејства непријатељске авијације на борбене поретке и штабове и што ће се често налазити у покрету.

Општи закључак

У свима условима основни циљ припреме стрељачког корпуса за пробој јесте да се команданту корпуса припреме подаци за доношење одлуке и да се та одлука спроведе у живот у сваком погледу.

За планску припрему стрељачког корпуса за пробој обично треба 3—5 дана, док убрзана припрема, услед ограничености времена, може трајати од 5 часова видног времена до 24 часа (рачунајући и ноћно време).

Убрзана припрема пробоја одбране која је припремљена на брзу руку начелно се не примењује у почетном стадијуму напада или одбране, већ у току самог процеса нападног или одбранбеног боја.

Процес рада команданта корпуса и његовог штаба на припремању података за доношење коначне одлуке и само њено доношење имају карактер утанаचाвања већ раније предвиђеног плана дејства корпуса, сачињеног на основу извиђачких података или заповести команданта армије.

Ширина отсека пробоја одбране која је организована на брзу руку, која у почетку није имала одлучујућег значаја (пошто је одбрана била плитка и неразвијена у инжињерском погледу), касније добија велики значај због бољег фортификациског уређења узастопних положаја, те можемо претпоставити да ће убудуће имати још већи значај.

Корпус је најчешће врши пробој са борбеним поретком у једном ешелону, с тим што је командант корпуса морао да створи резерву са којом би доцније могао развијати постигнути успех.

Јединицама се постављају дубљи задаци него у нормалним приликама. Артиљериска припрема пробоја је краћа од нормалне и траје од 10—60 минута. У њој се не предвиђа период рушења.

Командант корпуса бира отсек пробоја у сагласности са правцем главног удара армије. Организација извођења пробоја на брзу руку организоване одбране сасређује се већином у рукама команданта корпуса и његовог штаба.

Колико је артиљерије потребно на 1 км фронта, у сваком конкретном случају зависи од карактера одбране, али за основу прорачуна не треба узимати број оруђа који је потребан за праћење јуриша пешадије и тенкова ватреним валом или поступним концентрацијама ватре, већ број артиљериских оруђа који је потребан за артиљериску припрему јуриша, пошто се може претпоставити да ће непријатељ и на међуположајима створити непрекидан фронт и применити систем траншеја.

Колико ће тенкова бити потребно за непосредну подршку пешадије, такође зависи од карактера саме одбране и од задатка који они треба да реше приликом подршке пешадије.

Штаб корпуса, као орган командовања, разрађује много мањи број докумената него за време планске припреме.

Организација руковођења јединицама заснива се на тачном и јасном постављању задатака. Упућивање претставника штаба корпуса у јединице (бар на правцу главног удара) за објашњавање и утачавање задатака и контролу њиховог спровођења у живот, има велики значај, јер ситуација, услед недостатка времена, не дозвољава да се објашњење нејасних питања обавља преписком или на неки други начин.

Због недостатка времена убрзана припрема захтева веома напрегнут, брз и смишљен рад команданта корпуса и његовог штаба у току читавог периода припреме, а због специфичног положаја корпусних јединица за време припреме и брзе промене ситуације у току припреме пробоја и његовог извођења, командант корпуса и његов штаб морају пажљиво да прате ситуацију на фронту и да организују одбијање непријатељских противнапада и противудара који се често изводе у том временском периоду.

Према томе, иако се убрзана припрема пробоја одвијала и у Другом светском рату у врло сложеним условима борбене ситуације, ипак се организатори брзог напада корпуса убудуће могу наћи у још тежим и сложенијим околностима, те је неопходно потребно да се за то благовремено припреме у сваком погледу.